

ORGANIZACIJA KOMANDOVANJA U ODBRANI OBALE

U Drugom svjetskom ratu uspješno je izveden veliki broj taktičkih, operativnih i strategijskih pomorskih desanata, tako da se danas — s obzirom na dalji razvoj tehničkih sredstava — potencirala potreba dobro organizovane odbrane u protivdesantnom smislu, naročito u obal-skim rejonima koji pružaju povoljne uslove za iskrcavanje, tim pre što se protivdesantna odbrana u toku drugog svjetskog rata relativno slabo suprotstavljala desantnim snagama. To se može objasniti u prvom redu time što je napadač mogao da koncentriše nadmoćne snage i sredstva na izabranom pravcu napada dok branilac, nasuprot tome, nije bio u stanju da na svima djelovima obale suprotstavi respektivne snage i sredstva, a još manje da blagovremeno otkrije pravo mjesto neprijateljskog iskrcavanja.

Pošto u savremenoj odbrani obale učestvuju sva tri vida oružane sile, to se, pored ostalih poteškoća koje se pojavljuju pri njenoj organizaciji, nailazi i na problem komandovanja. Naime, ma koliko izgledalo jednostavno principijelno rješenje ovog pitanja, ono još uvijek predstavlja problem koji se rješava na najrazličitije načine.

Razni pogledi na organizaciju komandovanja u odbrani obale

Ranije je postojala tendencija vidova oružanih snaga za što većom nezavisnošću u pogledu komandovanja sopstvenim snagama. Međutim, iskustvo Drugog svjetskog rata, nije išlo u prilog ovim tendencijama, jer su nova borbena sredstva, brzina izvođenja dejstava i potreba za što većom koncentracijom raspoloživih snaga oružane sile na pravom mjestu i u pravo vrijeme bitno uticali na komandovanje snagama u odbrani obale.

Primjena principa jedinstvenog komandovanja u odbrani obale usloвила je razna tumačenja, pošto odbrana obale počinje aktivnim dejstvima flotnih i avijacijskih snaga na neprijateljskoj obali ili na otvorenom moru, a obično se završava borbom na sopstvenom kopnu. O tome su dosada uglavnom postojale sljedeće tri koncepcije:

1) da protivdesantnom operacijom treba da komanduje starješina KoV, 2) da komandovanje u protivdesantnoj operaciji treba povjeriti

pomorskom komandantu zato što je desant pretežno mornarička operacija, i 3) da u protivdesantnoj operaciji čitavim snagama treba da komanduje pomorski, odnosno kopneni komandant, što zavisi od situacije, odnosno etape operacije.

Prvi od iznetih principa bio je primjenjen u Italiji za odbranu obale od sredine 1943 g. jer su mornaričke obalske komande bile neposredno potčinjene komandantu kopnenih snaga. Taj princip bio je primjenjen i u Njemačkoj. Njemačka organizacija odbrane obale ukratko bi se mogla prikazati ovako: »U slučaju velikih pomorskih i operativnih desanata, primorske tvrđave će biti takođe područje kopnene vojske. U takvim slučajevima odnosni komandant kopnenih snaga postaje glavni komandant.«¹⁾ I u Italiji i u Njemačkoj diskutovalo se o ovom problemu ne samo u toku posljednjeg rata, nego i poslije njega, jer su obe ove zemlje imale prilike da u praksi isprobaju svoju organizaciju, ali, sudeći po njihovim izvorima, ni jedna od njih nije bila zadovoljna organizacijom komandovanja u odbrani obale. Prema sadašnjim koncepcijama nekih italijanskih pisaca ovo pitanje treba rješavati podjelom zadataka po vidovima oružanih snaga, smatrajući da bi na taj način snage koje učestvuju u odbrani obale bile bolje iskorišćene.²⁾

Sa sličnim problemima sukobljavala se i njemačka Vrhovna komanda još u toku Drugog svjetskog rata, naročito od ulaska SAD u rat, kad su Njemci počeli ozbiljnije da razmišljaju i da u praksi organizuju odbranu obale. Tada je nastao spor između mornaričkih starješina i starješina KoV u pogledu koncepcije odbrane obale. Uslijed koncentracije snaga i sredstava, na obalskom rubu našla su se borbena sredstva RM u područjima oko pomorskih baza, a kopnenih snaga u međuprostorima mornaričkih utvrđenja. U početku se najviše sporilo o razmještanju artiljerije za odbranu obalskog ruba. RM je zastupala mišljenje da bi obalsku artiljeriju, čija je osnovna namjera borba na moru, trebalo rasporediti na samom obalskom rubu. Nasuprot tome, starješine KoV smatrale su da protivdesantna odbrana počinje hvatanjem neprijateljskih snaga za obalski rub, i da zbog toga raspored artiljerije treba da bude na oko 5 km od obalskog ruba. Prema jednom njemačkom uputstvu, komandovanje cjelokupnom artiljerijom na obalskom rubu, za vrijeme dok se neprijatelj nalazi na moru, bilo je u nadležnosti pomorskog komandanta,³⁾ a nakon iskrcavanja u nadležnosti komandanta kopnenih snaga. A kada se u toku borbi dio savezničkih snaga našao na kopnu a dio na moru, organizacija komandovanja za takvu situaciju nije bila detaljno razrađena, tako da je i dolazilo do dezorganizovane upotrebe borbenih sredstava na obalskom rubu.

¹⁾ »Privremeno uputstvo za odbranu Sj. Mora«, 1940 g., tač. 4.

²⁾ B. Brivonesi, *Impostazione della politica militare nazionale*. Rivista Maritima, V/49.

³⁾ U daljem tekstu komandanta pomorskih snaga i komandanta kopnenih snaga, radi kratkoće, nazivaćemo »pomorski« odnosno »kopneni« komandant.

Francuzi su najveći pobornici ideje prepuštanja komandovanja protivdesantnom odbranom pomorskom komandantu. Ta ideja praktično je primjenjena u organizaciji francuske odbrane obale još pred Drugi svjetski rat. U sastavu pomorskih zona nalazile su se plovne jedinice, jedinice mornaričkog vazduhoplovstva i pješadijske jedinice. Pomorske obalske komande, odnosno zone, spojene su u ratu u komande vojišta, na čelu sa komandantom — admiralom (naprimjer, Sjeverno vojište, pod komandom admirala Kasteksa). Određivanje pomorskog komandanta za komandanta vojišta, koji je bio isključivo odgovoran za odbranu obale, zasnivalo se na koncepciji da je protivdesantna odbrana jedna neprekidna operacija koja počinje dejstvima na neprijateljskoj obali, a nastavlja se na otvorenom moru i sopstvenom kopnu, i da bi zbog toga bilo nepoželjno mjenjati komandante u najkritičnijem momentu operacije — u toku borbe za obalski rub ili na samom obalskom rubu. A da bi se obezbijedila pravilna upotreba kopnenih snaga, pomorskim komandantima su dodjeljivani kao pomoćnici generali KoV (admiralu Severu, koji je branio obalu na Lamanšu, bila je 1940 potčinjena jedna pješadijska divizija). Međutim, iako Francuzi nisu imali prilike da isprobaju ovakvu organizaciju u praksi, oni se ipak nisu zanosili iluzijom da će mornaričke komande biti u stanju da raspoloživim sredstvima i snagama osiguraju odbranu obale, ali danas vjeruju da bi mornaričke snage, koje bi obuhvatile i izvjesne pješadijske djelove, bile u stanju da zadrže neprijateljski desant na užem mostobranu do pristizanja jačih kopnenih snaga. Francuski admiral Lepotje smatra da odbrana obale pruža idealne mogućnosti za zajedničko dejstvo KoV, RM i RV, ali pod zajedničkim pomorskim komandantom.⁴⁾

Ideja o rukovođenju protivdesantnom odbranom od strane pomorskog i kopnenog komandanta zastupana je u SSSR-u i SAD-u, ali sa izvjesnim razlikama. Dok se u združenim operacijama oružanih snaga SAD-a komandovanje povjerava pomorskom ili kopnenom komandantu, zavisno od situacije, dotle u SSSR-u pomorski komandant komanduje protivdesantnim snagama u cjelini do hvatanja desanta za obalski rub, da bi poslije toga komandu preuzeo kopneni komandant.

U pogledu primjene principa komandovanja prema prvoj varijanti mogu se stavljati prigovori na račun kopnenog ili pomorskog komandanta, s obzirom na to što i jedan i drugi dovoljno poznaju samo taktičku upotrebu jedinica svog vida. Mada je ovaj nedostatak kompenziran u praksi SAD-a formiranjem združenih štabova, još uvijek postoje prigovori na račun ovakve organizacije.

U varijanti koja je usvojena u SSSR-u takođe postoje razlozi za prigovor. Naime, ako do hvatanja desanta za obalski rub komandovanje nad cjelokupnim snagama ima pomorski komandant, a poslije toga komandant kopnenih snaga, onda je očigledno da komandovanje sa jednog na drugog komandanta prelazi u vrlo delikatnom momentu dejstva za bra-

⁴⁾ Réorganisation des secteurs maritimes — Cols bleus, 1/53.

nioca, i da jedan i drugi komandant kod ovakve organizacije mogu imati vrlo malo uticaja na rukovođenje svima dejstvima. Postavlja se, naprimjer, pitanje: u čemu bi pomorski komandant ispoljio uticaj na pješadijske snage u vrijeme dok ovaj zadržava komandu nad cjelokupnim snagama? Jasno je da se ovo komandovanje može ispoljiti u odnosu na jedinice RV, na artiljeriju koja brani obalski rub, ali pomorski komandant nema mogućnosti ni potrebe da ispoljava nikakvo rukovođenje pješadijskim snagama. Pomorski komandant će najviše učiniti za komandanta kopnenih snaga ako na moru uništi što više desantnih brodova sa trupom i tehnikom, ako ga obavještava o pravcu iskrcaavanja desanta i ako ga nakon iskrcaavanja desanta podržava mornaričkim snagama i sredstvima na obalskom rubu.

I pored velikih iskustava koja su stečena u Drugom svjetskom ratu u izvođenju združenih operacija KoV, RM i RV, i danas se teško mogu naći takvi principi komandovanja u odbrani obale koji bi bili prihvatljivi za većinu zemalja. Ranije izneti principi bazirani su na ideji — bez obzira koliko ju je praksa potvrdila — da se nađe rješenje koje bi u isto vrijeme zadovoljilo princip jedinstvenog komandovanja i obezbijedilo najuže sadejstvo jedinica sva tri vida oružanih snaga. Međutim, postoje i sasvim suprotna shvatanja. Dok japanski general *Kawabe Ija* smatra da nema nikakve potrebe za sadejstvom RM i KoV, jer sve operacije na kopnu spadaju u nadležnost kopnenog, a na moru mornaričkog komandanta,⁵⁾ dotle japanski pomorski komandanti, koji su se češće sretali sa Amerikancima na Pacifiku, nisu istog mišljenja. Načelnik admiralštaba u posljednjoj fazi rata, admiral *Toyoda*, koji ima veliko ratno iskustvo, smatra da mornaričke snage treba potčiniti komandantu pješadijskih snaga, a avijaciju — ratnoj mornarici. Ovakva kombinacija dolazi uslijed težnje da se sve snage u odbrani obale objedine pod jednim komandantom, s jedne, i da se flotnim snagama⁶⁾ obezbijedi zaštita iz vazduha koja im je često nedostajala u toku rata, s druge strane.

Očigledno je da su japanski rukovodioci težili da nađu sretnije rješenje komandovanja protivdesantnom odbranom, koje su Japanci nejednoobrazno rješavali kroz čitav rat. Antagonizam i borba oko komandnih položaja u odbrani obale između RM i KoV štetno su se odražavali na uspjeh organizacije protivdesantne odbrane u cjelini. Time se jedino može tumačiti činjenica da su o. *Iwo Jima* branila dva komandanta — mornarički i kopneni, pošto su ga podijelili na dva sektora. Dvojno komandovanje snagama na jednom užem području, uz postojanje jake suprotnosti između starješina KoV i RM, neosporno je slabilo borbenu moć u odbrani otoka. Iz izloženog se vidi da ni jedna od zaraćenih strana nije u toku rata stvorila takav sistem komandovanja u odbrani obale koji se danas ne bi mogao podvrći kritici. A iz činjenice da postoji više

⁵⁾ *Interrogation of Japanese officials*, II dio, Washington, 1946 g.

⁶⁾ U daljem tekstu izraz »flotne snage« upotrebljavaće se za dio plovničkih jedinica RM koje su određene za dejstvo na čitavom vojištu, a pod neposrednom komandom KRM.

oprečnih shvatanja o pitanju organizacije snaga i komandovanja u odbrani obale, proizlazi da to pitanje treba rješavati na osnovu konkretne situacije, raspoloživih snaga i sredstava i organizacijske strukture oružanih snaga.

U poslijeratnoj organizaciji odbrane obale u Švedskoj težište čitave odbrane leži na RM, na njenim snagama i sredstvima. Čitavo područje dejstva RM podijeljeno je na tri pojasa. U prvom pojasu, koji se proteže duž suprotne obale, treba da dejstvuju podmornice i torpedni čamci, u srednjem pojasu mine i patrolne snage treba da posluže kao prepreke desanta, a u trećem pojasu plovne jedinice, obalska artiljerija i mine (pretežno kontrolirane). Švedske kopnene snage (zbog svoje malobrojnosti) nisu predviđene za dejstvo na obalskom rubu, dok su jedinice RV stavljene pod komandu komandanta RM, sa ciljem da sadejstvuju RM u protivdesantnoj odbrani.

Moje mišljenje o organizaciji komandovanja u odbrani obale

Kao polaznu tačku pri razmatranju ovog pitanja uzeću postavku da je za odbranu morskog područja do obalskog ruba odgovorna ratna mornarica, a za odbranu obale — kopnena vojska i da se radi izvođenja zajedničkih dejstava mornaričke komande mogu potčinjavati komandantu kopnenih snaga, a pješadijske jedinice pomorskom komandantu.

Rješenje ovog pitanja izgleda u osnovi jednostavno. Međutim, sa stanovišta njegove primjene u praksi postoji mogućnost stvaranja niza kombinacija. S teoriske tačke gledišta, ovakve kombinacije mogu biti uslovljene karakterom vidova odbrane obale, graničnom linijom koja označava prelaz komandovanja sa mornaričkog komandanta na komandanta kopnenih snaga, jačinom snaga koje učestvuju u odbrani obale, itd.

Pod odbranom obale podrazumijevaju se dejstva koja branilac izvodi na čitavom morskome području i sopstvenom kopnu sa ciljem da odbije sve vrste neprijateljskih napada na obalu. Zavisno od karaktera tih dejstava (artiljerijski napadi s mora, izviđanje obale iskrcavanjem izviđačkih grupa, desanti svih vrsta itd.), ona se mogu izvoditi samostalno snagama RM ili u sadejstvu sa snagama RV i KoV. Striktna primjena ranije iznijetog principa, u pogledu odgovornosti u odbrani obale, ne bi u svim slučajevima bila svrsishodna. Dok odbranu obale od artiljerijskih napada s mora, diverzija ili sl. uspješno mogu vršiti snage RM ili u sadejstvu sa jedinicama RV, dotle uspješna odbrana obale od taktičkih, operativnih i strategijskih desanata zahtijeva usklađena dejstva sva tri vida oružanih snaga. Mada i u drugim vidovima odbrane obale mogu postojati zajednička dejstva snaga RM, RV i KoV, desanti su osnovni vid dejstava u kojima sadejstvo tih snaga dolazi najjače do izražaja.

S obzirom na snage i sredstva koja branilac može da koncentriše u obalskom pojasu (uži morski pojas uz obalu i obalski rub) postoje najveći izgledi da on u tom području može nanijeti napadaču najveće gu-

bitke. A pošto borba protiv neprijateljskog desanta u obalskom pojasu treba da predstavlja skup usklađenih dejstava snaga RM, RV i KoV, to znači da braniočeve snage i sredstva djeluju u okviru jedne zajedničke operacije samostalno ili u sadejstvu. Karakter dejstava i snage koje učestvuju u pojedinim etapama operacije utiču na problem komandovanja, čije se jasnije sagledavanje može postići razmatranjem uloge RM i ostala dva vida oružanih snaga u odbrani obale.

Mornarice svih zemalja formirane su i organizovane na razne načine, prema ekonomskim mogućnostima zemlje i zadacima koji se pred njih postavljaju, ali, načelno, imaju flotne snage, pomorske zone sa raznim snagama i sredstvima, mornaričkodesantne pješadijske jedinice i mornaričku avijaciju. Iako su snage i sredstva RM raspoređeni duž čitave obale, ipak jedan dio tih snaga (flotne snage) djeluje na čitavom morskome području, a drugi dio je vezan za užu područje (zonu, sektor). Jezgro većine mornarica predstavlja flotne snage koje, zavisno od toga kojim klasama i tipovima brodova raspolažu, mogu da izvršavaju raznovrsne zadatke. A prema veličini takvog jezgra i zadatku RM u sklopu ratnog naprezanja jedne zemlje, ona može da rješava zadatke počev od manjih, taktičkih, pa do zadataka stratezijskih razmjera. Francuski admiral Lemonje je ovako okarakterisao ulogu RM: »Po svojim mogućnostima, koje joj pružaju pokretljivost i moć sredstava, mornaricu, kao i avijaciju dalekog dejstva, treba smatrati stratezijskim oružjem, pod uslovom da njena upotreba, kao i upotreba stratezijske avijacije, bude vezana za dejstvo KoV u sklopu zajedničke strategije«⁷⁾.

Jasno je da sve mornarice ne mogu imati takvu ulogu u sklopu oružanih snaga, ali većina ima jezgro, koje, zahvaljujući pokretljivosti, može da djeluje na čitavom operaciskom području RM. Takvu misao, koja još uvijek ima svoje taktičko-operativno opravdanje, iznio je admiral Mahan slijedećim riječima: »Budući da je obaveza RM da spriječi desant, njene snage, mada defanzivne po rezultatu, treba da budu ofanzivne po karakteru i da se ne ograničavaju na područje u blizini obale«⁸⁾.

I u odbrani i u napadu RM aktivno djeluje svojim flotnim snagama na čitavom svom operaciskom području, ali, pošto ne može da obezbijedi toliko snaga koje bi joj garantovale prevlast na moru u svim područjima, ona koristi njihovu pokretljivost da bi je ostvarila bar u određeno vrijeme i na određenom mjestu. Postavlja se pitanje: da li tu manevarsku snagu, koja borbom na moru neprekidno, posredno ili neposredno rješava zadatak odbrane cjelokupne obale, treba vezati za jednu komandu koja bi bila formirana ili koja već postoji za odbranu jednog užeg dijela obale? Takvim rješenjem RM bi se lišila manevarskog jezgra, jer ono, braneći jedno područje, ne bi bilo u mogućnosti da djeluje u drugim djelovima operaciskog područja. Međutim, postoji mogućnost da flotne snage, u određenoj etapi ili u toku čitave operacije, isključivo dej-

⁷⁾ »Les marines d'aujourd'hui«, Cols bleus, 3/51.

⁸⁾ »On Naval Warfare« — str. 71.

stvuju u granicama ugroženog područja. Ovakvo rješenje moglo bi nastupiti samo u slučaju blagovremenog otkrivanja namjera neprijatelja u pogledu mjesta i vremena iskrcavanja i u slučaju desanta (bez obzira na etapu operacije) zbog koga bi trebalo odstupati od izvođenja drugih dejstava i žrtvovati sigurnost ostalih otsjeka obale na račun ugroženog. Ako bi se flotne snage vezale za ugroženo područje, one bi mogle aktivno da dejstvuju na otvorenom moru, samostalno ili u sadejstvu sa avijacijom, ili u užem obalskom pojasu zajedno sa snagama pomorske zone, KoV i RV. Prema tome, flotne snage bi se našle u različitim komandnim odnosima. U prvom slučaju, kada dejstva flotnih snaga tek posredno utiču na dejstva snaga koje brane obalski pojas, komandovanje flotnim snagama trebalo bi da ostane neposredno u rukama KRM. Ovakvim rješenjem bila bi zagarantovana najefikasnija upotreba flotnih snaga, a princip jedinstvenog komandovanja u protivdesantnoj odbrani ne bi bio narušen. Pa ipak, dejstva na otvorenom moru ne bi trebalo izolirano posmatrati od dejstava u obalskom pojasu, na koja prethodna utiču. Ovo pitanje se može, a i treba ga rješavati u saglasnosti sa komandom protivdesantne odbrane, ukoliko bi to karakter izvođenja desanta vremenski omogućavao.

U drugom slučaju, koji predviđa dejstvo flotnih snaga dijelom ili u cjelini u užem obalskom pojasu, pojavljuje se potreba izmjene iznetog principa komandovanja. Flotne snage u ovom slučaju svojim prisustvom pomažu mornaričke snage i sredstva u organizaciji pomorske zone. A da bi se njihovo dejstvo uskladilo sa dejstvima ostalih snaga, najlogičnije je da se flotne snage potčine komandantu pomorske zone, a preko ovoga komandantu operacije koji će komandovati svim snagama koje dejstvuju u obalskom pojasu.

Primjenom ovakvog rješenja u odbrani obale RM bi bila odgovorna samo za ona dejstva koja će flotne snage samostalno ili u sadejstvu sa RV rješavati na otvorenom moru. U momentu kada desantna iskrčna sredstva podilaze obali i kada dođu u domet artiljerije na kopnu, branilac vrši sasređena dejstva po desantu. Bez obzira što se ta dejstva izvode na moru, ona, po pravilu, ne bi trebalo da budu u nadležnosti mornaričkog komandanta. Bitno je da dejstvima u obalskom pojasu, u kome učestvuju snage sva tri vida, rukovodi jedno lice, odnosno komanda.

Pomorske zone za odbranu obale raspolažu znatnim snagama i sredstvima. Najvjerojatnije je da će se u protivdesantnoj odbrani ispoljiti uticaj njihovih sredstava osmatranja, plovnih jedinica, mina, obalske artiljerije i mornaričko-inžinjeriskih prepreka. Čitav se taj odbranbeni sistem planira i dijelom ili u cjelini obezbjeđuje još u periodu mira, tako da i obuka jedinica i starješina počiva na toj materijalnoj bazi. Zbog toga bi komanda pomorske zone trebalo, u načelu, da sačuva svoju homogenost, zadržavajući svoje jedinice pod svojom neposrednom komandom, bez obzira na etapu operacije i vrstu desanta.

U normalnim uslovima može se očekivati da će sredstva osmatranja pomorske zone, zajedno sa patrolnim snagama, blagovremeno ot-

kriti desant prilikom njegovog približavanja obali, tako da će komanda pomorske zone, zajedno sa ostalim snagama i sredstvima protivdesantne odbrane, biti u stanju da maksimalno angažuje raspoložive snage i sredstva, u prvom redu plovne jedinice i obalsku artiljeriju. Međutim, i danas se može očekivati, bez obzira na savremena sredstva izviđanja i osmatranja, da će se i budući desanti dobrim dijelom vršiti sa iznenađenjem, naročito u uskim morima, pošto uska mora omogućavaju da se desant prebaci s jedne obale na drugu u toku jedne noći. Ovome treba dodati da uspješnom izvođenju desanta u savremenim uslovima ide u prilog i činjenica što razlike između »povoljnih« i »nepovoljnih« zemljišnih uslova u desantima postaju svakim danom sve manje, i što savremena sredstva dozvoljavaju iskrcavanje desantne pješadije s mora i iz vazduha. A to znači da se braniocu može iznenadno i istovremeno nametnuti borba i na moru i na kopnu. Ma šta se od toga desilo, dejstva snaga i sredstava u obalskom pojasu ispoljavaće međusoban uticaj, tako da ih treba objediniti u licu jednog zajedničkog komandanta.

Da bi se sagledale mogućnosti pomorske zone i ono što se može od nje očekivati, potrebno je još nešto reći o minsko-artiljerijskom položaju (MAP-u), tj. o unapred pripremljenom sistemu odbrane u kome RM sa minskim preprekama, obalskom artiljerijom, plovnim jedinicama i u sadejstvu sa jedinicama RV, može da nanese desantu najveće gubitke. Prirodno je da jedno ovakvo dejstvo traži dobru obučenost svih učestvujućih jedinica i organizaciju sadejstva između njih neposredno pred izvršenje zadatka. U slučaju ranijeg otkrivanja namjera neprijatelja, pretходne pripreme neće biti teško izvršiti, ali u slučaju iznenađenja, podrazumijevajući tu i otkrivanje desanta na maršu, usklađivanje dejstva na MAP-u postaje složenije. No, ono se i u ovom slučaju može uspješno riješiti ako takvo dejstvo bude počivalo na sistematskoj i dugotrajnoj obuci u mirnodopskom periodu i ako princip komandovanja snagama i sredstvima ostane isti kao i u periodu obučavanja jedinica. U oba moguća slučaja od pomorske zone može se očekivati da će sa svojim i pridatim snagama i sredstvima zadržati neprijateljski desant, prisiliti ga na razvoj, stvoriti izvjesno vrijeme jedinicama KoV za eventualni manevar i dati im tačne podatke o mjestu iskrcavanja desanta. U kojoj mjeri treba očekivati slabljenje udarne moći desantnih snaga i stvaranje vremena jedinicama KoV za manevar zavisíce od sredstava koje formiraju MAP, od jačine plovnih jedinica i avijacijskih snaga koje će na njemu dejstvovati.

S obzirom da su desantne snage po pravilu daleko jače od braniočevih snaga, teško je očekivati da će snage RM biti u stanju da spriječe desant, već ga jedino mogu oslabiti dok je na maršu, bilo samostalno ili u sadejstvu sa RV, a u obalskom pojasu sa RV i KoV.

U odbrani obale dejstvo snaga KoV protiv desanta počinje u momentu uspostavljanja vatrene veze u obalskom pojasu između brodske artiljerije napadača i braniočeve artiljerije na kopnu. Sve ono što se de-

šava na moru izvan dometa njegovih vatrenih sredstava pretstavlja područje borbi flótnih snaga mornarica i avijacije jedne i druge strane.

U odbrani obale branilac se može susresti ne samo sa desantnim trupama koje iskrcavaju brodovi, nego i sa vazдушnim desantima (iz aviona ili helikoptera), tako da i komandovanje odbranom obale u takvom slučaju postaje složenije, tim pre što se na jednom relativno uskom području bore jedinice KoV, RV i RM.

Ratno vazduhoplovstvo koje, u odnosu na jedinice ostala dva vida, dejstvuje po najvećoj dubini, počev od neprijateljskog kopna i obale, preko mora do svoje sopstvene teritorije, ima zadatak da izvjesna dejstva uskladi i sa dejstvima plovnih jedinica i jedinica KoV koje učestvuju u protivdesantnoj odbrani.

U ranijem izlaganju razmotrena su dejstva snaga RM na otvorenom moru i došlo se do zaključka da ih treba usklađivati sa svima dejstvima koja se u sklopu cjelokupne operacije vrše protiv pomorskog desanta i da njima treba da rukovodi RM. Ona u obalskom pojasu nastavlja da dejstvuje protiv desantnih snaga, i to snagama pomorske zone, a eventualno i pridatim flotnim snagama u sadejstvu KoV i RV. Ako bi se striktno primijenio princip da RM odgovara za dejstva do obalskog ruba, onda bi i prelaz odgovornosti za dejstva od mornaričkog komandanta na komandanta snaga KoV trebalo označiti linijom obalnog ruba. Međutim, striktna primjena ovakvog rješenja bila bi necjelishodna zato što se borba za obalski pojas zasniiva na zajedničkom i usklađenom dejstvu snaga RM, RV i KoV, i što je poredak snaga u svakom desantu takav da se u toku borbe za desantnu osnovicu dio desantnih snaga nalazi na moru a dio na kopnu. Oba navedena razloga vode logičnom zaključku da bi princip jedinstvenog komandovanja bio narušen ako bi se odgovornost starješina RM i KoV ograničila elementima mora i kopna. Istina, težište borbe na moru u ovim etapama borbe protiv pomorskog desanta leži na snagama i sredstvima RM (plovne jedinice, OA, minske i inžinjerijske prepreke), a na obali na snagama KoV. Snage RM i RV imaju zadatak da blagovremeno otkriju desantne snage. Zato prije nego što desantni brodovi stignu do minskih prepreka, ukoliko one postoje u zoni iskrcavanja, jedinice RV i RM vrše prethodna dejstva. U momentu ulaska desantnih plovnih sredstava u minske prepreke ili u domet obalske artiljerije stupaju u dejstvo jedinice RM, RV i, eventualno, dio zemaljske artiljerije iz sastava KoV, dok se kopnene snage angažuju u momentu kada se neoštećena iskrcna sredstva napadača približe obali i počnu iskrcavanje pješadije. Za to vrijeme mornaričke i vazduhoplovne snage dejstvovaće na slijedeće desantne talase sa ciljem da unište desantno-iskrcna sredstva. S obzirom na veličinu zone iskrcavanja i uspjeh desantnih snaga u pojedinim rejonima, braniočeve kopnene snage mogu biti izložene jačem ili slabijem pritisku na pojedinim otsecima, tako da mornaričke snage imaju zadatak da im pomognu uništavanjem desantnih sredstava na pravcu na kojem je neprijatelj postigao najveći uspjeh i dejstvom brodske i obalske artiljerije na desantne trupe i teh-

niku na tom pravcu. Sve to nameće potrebu da svim ovim dejstvima rukovodi jedan starješina, odnosno jedna komanda, samo je pitanje da li to treba da bude starješina KoV ili R.M. Iako to, načelno, može biti starješina jednog ili drugog vida (u zavisnosti od situacije u svakom konkretnom slučaju), ipak izbor odgovarajućeg starješine u praksi nije jednostavan, jer ne postoje neke norme prema kojima bi se dijelila takva odgovornost. Zato sam mišljenja da bi vrsta desanta ili mjesto na kojem se on izvodi bili najuticajnije mjerilo za određivanje starješine koji će rukovoditi odbranom obale u obalskom pojasu. Naime, u slučajevima organizovanja odbrane od diverzionih desanata, bez obzira na mjesta iskrcavanja, i taktičkih desanata na otoke, komandovanje odbranom obale trebalo bi povjeravati mornaričkom komandantu, kako zbog sastava snaga tako i zbog karaktera dejstva u tim desantima, a odbranu od taktičkih, operativnih i strategijskih desanata na obalu — starješini KoV, koji, načelno, ne bi odgovarao za neposredno rukovođenje trupnim jedinicama. Zato bi bilo najbolje kada bi se sva dejstva izvodila pod rukovodstvom *komande operacije*, kojoj bi bile potčinjene i komanda pomorske zone, i komanda jedinica RV i komanda KoV, jer bi u tom slučaju otpala potreba da se plovne jedinice potčinjavaju starješinama KoV. S obzirom na prostranstvo područja pomorske zone bilo bi najidealnije kada bi se kompetencije komande operacije, u pogledu komandovanja, protezale na čitavo područje pomorske zone. A da bi obezbjedila pravilno komandovanje, komanda operacije trebalo bi da ima u svom sastavu i manji mornarički organ. Pravilno sprovođenje onih odluka komande operacije koje se odnose na mornaričke komande i jedinice obezbjedio bi onaj kadar koji dobar dio raspoloživog vremena još u mirnodopskom periodu posvjećuje problemima vezanim za odbranu obale od pomorskog desanta.

Iako naša iskustva u pogledu komandovanja u toku NOR-a na moru nisu bogata, ipak odbrana obale od pomorskog desanta na otocima Visu i Istu, kako u smislu planirane taktičke upotrebe snaga i sredstava, tako i u smislu organizacije komandovanja, može da posluži kao dragocjen primjer rješavanja sličnih problema.

Organizacija odbrane o. Visa od napada s mora bila je uglavnom završena početkom 1944. Operativnom štabu za odbranu otoka, koji je bio odgovoran za odbranu o. Visa, stajale su na raspoloženju: četiri brigade, obalska i zemaljska artiljerija, plovne jedinice, zaprečna sredstva i osmatračke stanice. Sve ove snage bile su podijeljene na četiri linije: prvu liniju je svake noći na moru posedalo 24 patrolna čamca, raspoređena oko čitavog otoka, a ostale linije — snage i sredstva 26 divizije. Podršku čamacu na patroli vršili su naoružani brodovi sa bazom u lukama Visa i Komiže.

U organizaciji sadejstva između jedinica naše mornarice i snaga na kopnu u ovom slučaju ne mogu se pronaći svi elementi koji karakterišu savremenu odbranu obale od pomorskog desanta. Takva situacija bila je uslovljena nemanjem odgovarajućih sredstava ili nezadovoljava-

jućim kvalitetom onih sredstava kojima je raspolagao Operativni štab. Najveća praznina osjećala se u sadejstvu plovnih jedinica sa obalskom artiljerijom. Međutim, i pored tih nedostataka (uglavnom tehničkog karaktera) odbrana o. Visa počivala je na pravilnom rješenju upotrebe snaga i sredstava, i organizaciji komandovanja. Raspoložive snage i sredstva i na moru i na kopnu bili su raspoređeni na najsvrsishodniji način, a njihovi zadaci i organizacija komandovanja su u potpunosti odgovarali savremenim pogledima na odbranu obale. Naime, do aprila 1944 za odbranu od neprijateljskog desanta bio je odgovoran Operativni štab za odbranu otoka (članovi Štaba mornarice i 26 divizije). Ovaj združeni štab bio je kasnije zamjenjen Štabom 26 divizije koji je u potpunosti odgovarao za odbranu otoka, uz obavezu da o pitanjima koja zadiru u mornaričku problematiku sadejstvuje sa Štabom mornarice.

Za razliku od rješenja koje je u pogledu komandovanja bilo primijenjeno na o. Visu, komandovanje odbranom obale na o. Istu bilo je potpuno u nadležnosti mornaričke komande — Komande II pomorskog obalskog sektora, kojoj su za odbranu otoka stajale na raspoloženju plovne jedinice, artiljerija, mornarička pješadija i razna druga odbranbena sredstva.

Na ova dva otoka, koja su u toku NOR-a bila najbolje organizovana za odbranu od napada s mora, bio je primijenjen princip jedinstvenog komandovanja, s tim što je u jednom slučaju za odbranu obale odgovarao starješina KoV, a u drugom starješina RM. Iako su se u poslijeratnom periodu formirali određeni pogledi na odbranu obale od napada s mora na osnovu iskustava iz Drugog svjetskog rata, ipak se rješenja koja su bila primijenjena u odbrani otoka Visa i Ista poklapaju i sa savremenim pogledima. Prema svemu tome, može se donijeti osnovni zaključak da *komandovanje svim snagama i sredstvima u protivdesantnoj odbrani obale, načelno pripada starješini kopnene vojske.*